

LUNDS UNIVERSITET
Institutionen för nordiska språk
SSL 114
Kristin Hallberg

UPPSATS 10 poäng
Ht 2006

Tvåspråkighet hos vuxna

En intervjustudie

Handledare: Eva Kärrlander

Sammanfattning

Mitt syfte med denna uppsats är att belysa effekterna av tvåspråkighet hos vuxna. Mina frågeställningar är om tvåspråkigheten ökat den lingvistiska medvetenheten och om informanterna ofta växlar mellan språken. Jag har även frågat om intervjupersonerna känner sig bikulturella lika mycket som de är tvåspråkiga samt om de upplevt positiva eller negativa attityder till tvåspråkighet. Som metod har jag valt att genomföra intervjuer med informanterna. Jag har intervjuat sex personer.

Resultatet visar att tvåspråkigheten medför ett språkintresse och en ökad språklig medvetenhet. Informanterna berättar att de ofta växlar mellan språken, och att det oftast är ord de växlar över till. Undersökningen visar också att intervjupersonerna inte vill kalla sig bikulturella i den bemärkelsen att de avgränsar och skiljer mellan de två kulturerna, utan de känner sig oftast lika hemma i båda kulturerna. Ett fåtal negativa attityder gentemot tvåspråkighet framkom, men informanterna har mestadels fått positiva reaktioner angående sin tvåspråkighet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4
1.2 Metod och material.....	5
2. Bakgrund.....	6
2.1 Begreppsdiskussion.....	6
2.2 Tidigare forskning.....	8
3. Resultat av undersökningen.....	14
3.1 Intervjuer med Heidi och Krista.....	14
3.2 Intervjuer med Tiina och Terhi.....	18
3.3 Intervjuer med Arash och John.....	23
4. Jämförelse av informanternas svar och anknytning till tidigare forskning.....	27
5. Slutdiskussion.....	29
Källförteckning.....	32
Bilaga.....	34

1. Inledning

Mitt val av ämne till denna uppsats är tvåspråkighet hos vuxna. Det finns många orsaker till att jag gjort detta val. Det som kanske främst har sporrat mig till att fördjupa mig i ämnet är att jag alltid har haft vetskapen om att det är ett ämne som det har forskats och diskuterats mycket kring. Ett annat skäl är att jag har en bekant som är tvåspråkig, och med henne har jag diskuterat hur hon upplever sin tvåspråkighet. Vad som också väckt min nyfikenhet är att jag lagt märke till olika attityder till tvåspråkighet. Någonstans har det exempelvis sagts något negativt, som att mer än ett språk i familjen säkerligen komplicerar språkinläringen för barnet, medan det någon annanstans sagts att det exempelvis måste vara berikande att vara flerspråkig.

En annan inspirationskälla är intresset för mångkulturalism samt medvetandet om att många idag känner att de står med vardera foten i två kulturer, vilket jag tror kan gälla för många tvåspråkiga. Språket handlar till stor del om kommunikation men det är ju också en identitets- och kulturell markör. I sin bok *Tvåspråkighet* (1981) menar Tove Skutnabb-Kangas att ”med språkets hjälp får vi det kulturarv som tidigare generationer har skapat, med språkets hjälp omskapar vi det, omarbetar, väljer och vrakar och nyskapar tillsammans med andra” (1981:13). Skutnabb-Kangas lyfter också fram lingvisten Benjamin Lee Whorfs teori att vi är ”slavar under vårt modersmål i vårt tänkande och vårt sätt att uppfatta världen” (1981:15).

1.1 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka vilka språkliga, psykologiska och sociala effekter tvåspråkigheten har, eller har haft, hos mitt urval av vuxna i åldrarna 24-36. Mina frågeställningar är dessa:

- Har tvåspråkigheten medfört en ökad lingvistisk medvetenhet?
- Växlar informanterna mellan språken, och i så fall när, hur och varför?
- Vad har tvåspråkigheten betytt för identiteten? Känner de sig bikulturella lika mycket som de är tvåspråkiga? Känner de sig annorlunda när de talar de olika språken?
- Har informanterna känt av negativa eller positiva attityder till tvåspråkighet, och har det i så fall fått personliga konsekvenser?

1.2 Metod och material

För att kunna utföra undersökningen har jag valt att intervjua sex vuxna i åldrarna 24-36. Jag har valt intervju som metod eftersom jag är intresserad av informanternas personliga uppfattningar och tankar kring sin tvåspråkighet, vilket man åstadkommer bäst genom att göra intervjuer. Min avsikt var från början att kunna dela in de sex personerna i tre par där personerna är tvåspråkiga i samma språk, med svenska som ett av språken. Dock har jag endast kunna hitta två par med gemensamma språk. Jag har därför fått använda andra urvalskriterier när det gäller det tredje paret. Dessa har jag valt ut på grund av att de båda är män. Resten av informanterna består nämligen enbart av kvinnor och jag tyckte det kunde vara av intresse att även få manliga perspektiv på frågorna. Som tidigare nämnts har alla svenska som ett av språken. Jag tyckte att det var en bra förutsättning att alla delar ett av språken, eftersom alla då har en gemensam referensram.

Eftersom jag inte velat mäta mängd eller frekvens av något slag har jag genomfört kvalitativa intervjuer. Min önskan har nämligen varit att få nyanserade och innehållsrika svar, vilket kvalitativ metod lämpar sig bäst för. Som Jan Trost uttrycker det i sin bok *Kvalitativa intervjuer* (1997) kan man i en kvalitativ studie få fram ”vad den enskilde tänker och känner” (1997:13), samt ”förstå och eventuellt hitta mönster” (1997:16).

Ingen bandspelare har använts vid intervjuerna, utan jag har själv antecknat medan de tillfrågade har svarat. Detta har dock inte varit något problem då jag av yrkeserfarenhet är van vid att genomföra intervjuer på det sättet. Att inte använda bandspelare bidrar också till att situationen blir mindre formell. Varje intervju har tagit drygt en timme och jag har bearbetat anteckningarna direkt efter intervjuerna.

Fem av personerna har jag träffat personligen, men eftersom en av informanterna med det fingerade namnet Terhi bor på annan ort trettio mil bort har jag gjort en telefonintervju med henne. Till Terhi skickade jag först frågorna per mejl så att hon kunde få chans att förbereda sig, just på grund av att intervjun skulle bli per telefon.

Frågorna (se bilagan) i sig är utformade med en inledande huvudfråga med ett antal följdfrågor till. Eftersom jag har velat ställa öppna frågor med intentionen att få så breda och resonande svar som möjligt, har frågorna fått en relativt generell karaktär. Trost benämner tekniken att använda öppna frågor som ostrukturerad, vilket innebär att det vid intervjun inte funnits ”fasta svarsalternativ”, utan de intervjuade har själva fått välja hur de velat svara (1997:20). Frågorna finns i den bifogade bilagan.

Intervjufrågorna har i grunden varit samma för alla, det vill säga att jag har använt mig av mina på förhand uttänkta frågor. Dock har jag använt mig av en ”låg grad av standardisering”, vilket betyder att jag har varierat sättet att fråga på (Trost 1997:19). Beroende på hur intervjupersonerna svarat har jag nämligen i vissa lägen blivit tvungen att kasta om ordningsföljden på några av frågorna, slagit ihop två frågor till en, samt i några fall känt det nödvändigt att ställa fler förtydligande följdfrågor. Den främsta anledningen till detta var att jag ibland upplevde att informanternas svar annars kunde täcka in flera av frågorna på en gång.

Då anonymitet är garanterad har intervjuobjekten fått varsitt fiktivt namn som är vanligt för deras språk av annan nationalitet än den svenska. Mitt första par är tvåspråkiga i tyska och svenska, och de kallas här Heidi och Krista. Det andra paret är tvåspråkiga i finska och svenska och de heter här Terhi och Tiina. I det tredje paret finns Arash, som är tvåspråkig i persiska och svenska, och John som är tvåspråkig i engelska och svenska.

Eftersom jag har intervjuat endast sex personer är jag väl medveten om att det inte kan dras några allmänna slutsatser av resultatet. Givetvis ges här endast en smal bild av detta breda ämne, men jag tror ändå att undersökningen kan ge en viss inblick i vilka språkliga, psykologiska och sociala effekter tvåspråkighet kan föra med sig hos vuxna.

2. Bakgrund

2.1 Begreppsdiskussion

Det finns många olika uppfattningar om och åsikter kring kriterierna för tvåspråkighet. Vad krävs egentligen för att en människa ska anses vara tvåspråkig? Tove Skutnabb-Kangas (1981) reder först ut vilka bedömningsgrunder det finns för en definition av ett modersmål. En bedömningsgrund hon tar upp är *ursprungskriteriet* som står för att modersmålet är det språk man lär sig först. En annan förklaring till vad ursprungskriteriet står för är att modersmålet är ”det språk som modern talar” (Skutnabb-Kangas 1981:22), vilket ju oftast stämmer överens med det språk man först lär sig. Utifrån ursprungskriteriet säger Gisela Håkansson i sin bok *Tvåspråkighet hos barn i Sverige* (2003) att tvåspråkig är den som lärt sig två språk från början (2003:15). *Kompetenskriteriet* står i sin tur för att modersmålet är det språk som man kan bäst. Skutnabb-Kangas ställer sig dock lite kritisk till detta kriterium då hon menar att det är mångtydigt. Hon tar upp exemplet med tornedalsfinnar som behärskar finska bäst i vardagliga situationer, men pratar svenska bättre i officiella sammanhang, som i kontakt med

myndigheter (1981:23). Angående kompetenskriteriet säger Håkansson att personer som är tvåspråkiga ofta använder de två språken i olika situationer, men att det är svårt att mäta vilket språk de behärskar bäst (2003:15). Utifrån *funktionskriteriet* är modersmålet det som man mest använder, vilket är en tolkning som Skutnabb-Kangas är tveksam till, eftersom vissa människor till stor del tvingas tala ett språk på sitt arbete, men som de egentligen inte behärskar fullt ut (1981:23). Håkansson förklarar i sin tur att ”en tvåspråklig person är någon som kan använda två språk i de flesta situationer i enlighet med egna önskemål och samhällets krav” (2003:15). Till sist beskrivs *attitydkriteriet*, vilket definierar modersmålet som det språk man känner mest tillhörighet till (Skutnabb-Kangas 1981:23), eller det man identifierar sig mest med (Håkansson 2003:15). Utifrån attitydkriteriet definieras man som tvåspråkig om man själv uppfattar sig som tvåspråkig (Håkansson 2003:15).

Angående Skutnabb-Kangas definitioner av tvåspråkighet delar hon in tvåspråkiga individer i fyra grupper. Den första kallar hon *elittvåspråkiga*, vilka oftast är barn från medel- och överklassen som blivit tvåspråkiga för att de exempelvis bott några år utomlands, eller för att de har haft en guvernant som talar ett annat språk (1981:78-79). Den andra gruppen, det vill säga *barn från språkliga majoriteter*, har blivit tvåspråkiga eftersom de fått lära sig landets minoritetsspråk. Skutnabb-Kangas tar upp exemplet med engelsktalande barn i Kanada som fått lära sig franska och således blivit tvåspråkiga. Hon förklarar att anledningen till att man lägger vikt vid att undervisa barnen i minoritetsspråket är man vill ge det språket högre prestige (1981:79-70). Den tredje gruppen är *barn från tvåspråkiga familjer* som vuxit upp med två modersmål. Skutnabb-Kangas förklarar att i fallen där den ena föräldern talar ett majoritetsspråk finns ingen press från samhällets sida att barnen ska bli tvåspråkiga. Däremot vill oftast föräldrarna själva att barnen ska kunna tala med dem på båda språken, och därför blir barnen tvåspråkiga (1981:81-82). Den sista gruppen är *barn från språkliga minoriteter* som, till skillnad från den tredje gruppen, har tryck på sig från samhällets sida att lära sig landets majoritetsspråk, vilket gör att de tvingas till att bli tvåspråkiga (1981:82-83).

Håkansson tar upp ytterligare två begrepp, nämligen *simultan* och *successiv tvåspråkighet* (2003:145). Om man är simultant tvåspråkig innebär det att man har lärt sig två språk från tidiga barnaår, det vill säga före tre års ålder. Håkansson likställer de första språken man lär sig som modersmål eller *förstaspråk*. De andra språk man lär sig benämner hon som *andraspråk* (2003:26). Att vara successivt tvåspråkig betyder att man lärt sig sitt andraspråk efter tre års ålder. I det senare fallet talar man om *andraspråksinläring* som äger rum efter att barnet lärt sig sitt första språk. Man kan lära sig sitt andraspråk i det land där språket talas, eller utanför det. Om andraspråksinläringen sker utanför det landet där det talas sker den

oftast i skolan, som exempelvis tyska eller spanska i den svenska skolan. Ibland kallas detta även *främmandespråksinläring*. (2003:145).

I exemplet som Skutnabb-Kangas (1981:23) tar upp ovan talar hon om tornedalsfinnar som använder finska hemma och svenska i offentliga sammanhang. Företeelsen att två språk figurerar vid sidan av varandra och ”används i olika domäner” i ett samhälle (Håkansson 2003:31) kallas *diglossi*. Francois Grosjean uttrycker i sin bok *Life with Two Languages- an introduction to bilingualism* att diglossi också handlar om två språk som talas i samma land, men att ett av dem har högre prestige än det andra (1982:130). Som Ulla Börestam och Lena Huss skriver i boken *Språkliga möten* (2001) är det oftast bara personer från minoritetsgrupper som blir tvåspråkiga då tvåspråkigheten inte omfattar alla i samhället (2001:106). I Sverige exempelvis kan man återigen ta fallet med tornedalsfinnarna som har utvecklat språkkunskaper i både finska och svenska för att använda språken i olika funktioner.

När tvåspråkiga talar med varandra kan de välja att blanda språken, vilket är ett fenomen som benämns *kodväxling* (Håkansson 2003:123). Man kan växla mellan ord, fraser eller till och med meningar. Kodväxling ska inte sammanblandas med lånord, det vill säga att man lånar ord från något annat språk och böjer det morfologiskt på samma sätt som det första språket, utan kodväxling är helt enkelt att man blandar in ord, fraser eller meningar direkt som de är från något annat språk (Grosjean 1982:146). Anledningar till att flerspråkiga kodväxlar kan exempelvis vara ämnesval, det vill säga att de har lärt sig ett visst ämne på ett av språken (Grosjean 1982:140-141). Det kan också ha att göra med att man vill uttrycka känslor, vilket kanske lämpar sig bäst på det ena språket, eller vissa uttryck kanske helt enkelt passar bättre på ett av språken (Grosjean 1982: 150-152). Kodväxlingen kan också vara avhängig av känslan att man vill ha gemenskap med den personen som talar samma språk som sig själv. Det kan även förklaras som att man vill markera sin grupptillhörighet. Därför blandas exempelvis ord in från det språket som båda känner mest tillhörighet till. Att blanda in ord hör till det mest vanliga när det gäller kodväxling (Håkansson 2003:123-126).

2.2 Tidigare forskning

Forskningen kring tvåspråkighet är omfattande. Av utrymmesskäl begränsar jag mig till att referera delar av den forskning som är relevant för frågeställningarna i min undersökning. Gunilla Ladberg tar i sin bok *Tala många språk* (2000) upp faktumet att det existerar enspråkiga fördomar i Sverige, vilket betyder att det finns fördomsfulla attityder gentemot flerspråkighet (2000:12). Detta fenomen kan förklaras utifrån att det endast är svenskan som

används som vårt officiella språk. Visserligen är det inte lagstiftat än om vilket som är det officiella språket i Sverige, men det är ändå vedertaget att svenskan innehar den platsen (Håkansson 2003:9). Det faktum att Sverige är ett enspråkigt land kan också vara en förklaring till varför det diskuteras så pass mycket kring tvåspråkighet i detta land. I många andra länder är det något av en självklarhet att vara flerspråkig, och därför uppmärksammas inte detta fenomen i lika hög grad där (Håkansson 2003:9).

Ladberg menar att eftersom Sverige är ett enspråkigt land anses enspråkighet i allmänhet vara det normala och det mest naturliga. En enspråkig person kan således ha fördomen att det skulle vara ansträngande att vara flerspråkig, eftersom det skulle vara besvärligt att behöva använda flera språk i olika situationer (2000:12). En annan fördomsfull attityd är att det är svårt att lära sig flera språk ordentligt. Ladberg berättar att hon ibland hört utlåtanden om att barn som växer upp i tvåspråkiga familjer blandar ihop språken, just för att de inte lärt sig något av dem på ett grundligt sätt. Något som dock talar emot denna fördom är Ladbergs förklaring att barn lär sig att urskilja språken på grund av att de har olika prosodi. Barn lär sig också språken på ett naturligt sätt, just för att de tillägnar sig dem av människor som står dem nära. Det finns alltså inget som säger att det skulle finnas risk för att barn skulle förväxla språken (2000:32-33). Hon nämner också att hon själv förut levt i tron att det inte skulle vara möjligt att lagra hur många språk som helst i hjärnan. Denna inställning fick hon dock ändra på då hon fick träffa Denho som kunde åtta språk och fyra alfabet (2000:13).

Från denna fördom att det är komplicerat att klara av flera språk har begreppet *halvspråkighet* uppkommit. Teorin kring halvspråkighet innebär att en tvåspråkig person inte behärskar sitt modersmål fullt ut eftersom denne vuxit upp i en miljö med främmande språk. Hansegård¹ (1990:77) använde sig av detta begrepp bland annat i samband med kodväxling. Hansegård ansåg nämligen att språkblandning är ett ”tecken på ofullständig språkbehärskning” eftersom den tvåspråkige måste fylla i med ord från det andra språket, och detta kopplar han till begreppet halvspråkighet. Uppfattningen om språkblandning i dagens forskning kring tvåspråkighet är dock positiv. Forskningen på senare tid har exempelvis visat att kodväxlingen är viktig eftersom det kan vara betydelsefullt för den tvåspråkige att visa sin tvåspråkighet just för självkänslans skull (2003:25).

Utöver forskningen om negativa attityder till tvåspråkighet har det också undersökts hur negativa inställningar till språk med låg prestige kan påverka den flerspråkige individen. När två språk befinner sig i ett diglossiförhållande till varandra, det vill säga när två språk

¹ Presenteras i Håkansson (2003:25)

existerar vid sidan av varandra och där det ena språket har högre prestige, kan det påverka minoritetsgruppens syn på sig själva, inte bara rent språkligt utan även psykologiskt. Grosjean ger exempel på undersökningar som visar hur minoritetsgrupper ofta blir undertryckta av majoritetsgruppen. Detta kan gå till på så vis att majoritetsgruppen pressar minoriteten till att så mycket som möjligt smälta samman med den. Undersökningarna visar att detta förtryck i sin tur har lett till att minoritetsgruppen förminskar sitt eget värde i förhållande till gruppen där språket med hög prestige talas, just för att minoriteten vill assimilera med majoriteten (1982:118-120).

Majoritetens nedvärderande syn på andra språk än det som har högst prestige påverkar naturligtvis också den enskildes känsla för sitt modersmål och sin identitet. Har man en känsla av att man förhindras att tala sitt eget språk kan det ge upphov till skamkänslor, och därmed undviker man att tala modersmålet. Författaren Antti Jalava² skildrar hur det är att känna skam över sitt språk. Jalava berättar att han flyttade från Finland till Sverige när han var tio år och att han tidigt blev mobbad i skolan för sitt finska ursprung. Han berättar att detta förtryck av det finska språket och den finska identiteten medförde att både finskan och svenskan tystades ner, samt att självförtroendet sjönk. Han beskriver även hur tungt det var att komma ifrån skammen då han var på väg att hitta tillbaka till sitt finska jag. När han väl nådde dit kände han dock att båda språken blev starkare och att han dessutom kände sig rikare inombords (ur *Författaren* nr 3, 1978).

Grosjean nämner att tvåspråkiga personer, vars ena språk är undervärderat, ofta upplever att de är osäkra på båda språken när de exempelvis talar med enspråkiga. Haugen³ (1973b) gjort en undersökning av finstalande personer i Norrbotten, som visar att också de känner sig otillräckliga i både svenska och finska.

Grosjean skriver vidare att språket med hög prestige ofta anses vara vackrare, mer uttrycksfullt och bättre att använda vid abstrakta diskussioner (1982:121). En vanlig konsekvens av detta är att föräldrar blir måna om att barnen lär sig språket med högre status, just för att barnen senare i livet lättare ska kunna röra sig uppåt på den sociala stegen. Detta kan dock ha till följd att vissa barn fjärras så pass mycket från sitt modersmål att de tappar förmågan att tala det. Ray Castro som bor i USA men som har spanska som sitt modersmål, uttrycker sorg över att han under några år inte hade förmåga att prata spanska och att han senare känt att han inte kunnat ta igen den förlusten (Grosjean 1982:124).

² Presenteras i Ladberg (2000:105-106)

³ Presenteras i Grosjean (1982:124)

Förutom synen på flerspråkighet i samhället diskuterar Susanne Romaine i sin bok *Bilingualism* (1995) huruvida tvåspråkighet har verkan på den kognitiva utvecklingen, tankegången och intelligensen. Hakuta⁴ (1986) framhåller att forskningen om tvåspråkighet under första halvan av 1900-talet till stor del styrdes av frågan om flerspråkighet eventuellt hade en negativ effekt på intelligensen. Hakuta redogör i sin tur för Jespersen⁵ (1922) som hävdade att det tvåspråkiga barnet inte lär sig de två språken ordentligt, vilket stämmer överens med den enspråkiga fördomen som existerar än i dag.

Jespersen hade även uppfattningen att eftersom barnet måste lägga all hjärnkapacitet på att behärska två språk, minskar detta hans eller hennes förmåga att ta in andra kunskaper än språken. Andra tidiga forskare som spann vidare på negativa konsekvenser av flerspråkighet var Weisgerber⁶ (1966) som påstod att tvåspråkighet kunde vara direkt skadligt, då han trodde att det splittrade människan och att det kunde leda till personlighetsklyvningar.

Värt att notera är att under första halvan av 1900-talet gjordes en rad undersökningar i USA för att jämföra intelligensen med tvåspråkiga barn, det vill säga andra generationens invandrare, med enspråkiga. Testerna visade att de enspråkiga hade en aning högre intelligenskvot än de tvåspråkiga, vilket naturligtvis ledde till negativa attityder till flerspråkighet (Romaine 1995:108-109). Gould⁷ (1981) påtalar att genomförandet av dessa intelligens tester kan förknippas med det då rådande sociopolitiska klimatet och med försöken att minska invandringen. Hakuta är kritisk till testerna då trovärdigheten av dem aldrig ifrågasattes.

I motsats till dessa negativa uppfattningar som rådde under det tidiga 1900-talet har senare forskning visat på en hel del positiva konsekvenser som följer av att vara tvåspråkig. Bland annat visar den att personer med två, eller flera språkssystem, har en tydlig fördel när det gäller kognitiv flexibilitet (Romaine 1995:108). Vid undersökningar av två- och enspråkiga barn i Canada fann Peal och Lambert⁸ (1962) att de tvåspråkiga barnen bättre hanterade de uppgifter som krävde mer mental flexibilitet, så som att utforma idéer eller analysera vad bilder kan symbolisera. Peal och Lambert kunde alltså konstatera att tvåspråkiga ligger före enspråkiga, både när det gäller mental mångsidighet och symboliskt sinne. Liedtke och Nelson⁹ (1968) förklarar att skälet till tvåspråkigas överlägsenhet när det

⁴ Presenteras i Romaine (1995:107)

⁵ Presenteras i Romaine (1995:107)

⁶ Presenteras i Romaine (1995:108)

⁷ Presenteras i Romaine (1995:109)

⁸ Presenteras i Romaine (1995:112)

⁹ Presenteras i Romaine (1995:113)

gäller denna slags intelligens är att de har levt i en mer mångsidig miljö. De har också fått uppleva ett mer varierat socialt samspel än vad en enspråkig person har varit med om.

En fördel som flerspråkiga barn har är alltså att de äger ett bättre utvecklat mångfaldigt tänkande, vilket är en slutsats som även Scott¹⁰ (1973) drar. Undersökningar som gjorts för att komma fram till detta är sådana där fantasin och förmågan att se många lösningar på ett problem testas, exempelvis hur mycket man kan experimentera med en papperslapp. Att ha ett divergent tänkande innebär också att man har en viss språklig kreativitet. I en studie av Landry¹¹ (1974) visade det sig exempelvis att tvåspråkiga fick bättre resultat på testen som mätte språklig originalitet. Det är heller inte bara språklig kreativitet som ett mångfaldigt tänkande ger upphov till, utan forskare menar att det även är ett tecken på kreativitet överhuvudtaget. Carringer¹² (1974) kom fram till slutsatsen att tvåspråkighet främjar kreativt tänkande, då han i sina undersökningar såg att tvåspråkiga var bättre på att skilja på form och innehåll. Förklaringen till detta är att tvåspråkiga har två uttryckssätt för en och samma sak.

Ytterligare en intressant iakttagelse är att tvåspråkiga barn tidigare utvecklar semantiskt tänkande än enspråkiga gör. Denna slutsats drar Ianco-Worall¹³ (1972) efter att hon frågat barn i åldrarna fyra till nio vilka av orden *can* eller *hat* är mer likt ordet *cap*. Hon fann att de flesta av de enspråkiga barnen svarade att de associerade ordet *can* med *cap*, vilket är en fonologisk liknelse. De flesta av de tvåspråkiga hade i sin tur svarat att de tyckte att *hat* och *cap* var mer lika, vilket är en semantisk liknelse. Utifrån detta gör Ianco-Warall gällande att tvåspråkiga barn utvecklar ett semantiskt tänkande ungefär två till tre år tidigare än enspråkiga gör.

Flerspråkiga personer uttrycker själva positiva konsekvenser. En trespråkig person i tyska, franska och engelska säger exempelvis att flerspråkigheten har fört med sig en större öppenhet och en större förståelse för andra språk och minoritetskulturer (Grosjean 1982:272). Andra flerspråkiga berättar att flerspråkigheten har varit en hjälp till att lära sig andra språk, och att den har bidragit till ett mer öppet sinne överhuvudtaget. De berättar också att flerspråkigheten har fört med sig en mer kritisk syn på livet (Grosjean 1982:273). Denho som talar åtta språk säger att ”fler språk utvecklar fantasin och intellektet” (Ladberg 2000:25) och att han kan jämföra erfarenheter och upplevelser på de olika språken (Ladberg 2000).

En annan intresseväckande aspekt när det gäller flerspråkighet är ifall man känner sig bikulturell lika mycket som man är tvåspråkig. Frågan som forskningen ställt är alltså om

¹⁰ Presenteras i Romaine (1995:113)

¹¹ Presenteras i Skutnabb-Kangas (1981:234-235)

¹² Presenteras i Romaine (1995:113)

¹³ Presenteras i Romaine (1995:112-113)

tvåspråkiga automatiskt tillhör två kulturer. Grosjean skriver att begreppet bikulturalism är vitt och komplext: enbart begreppet kultur i sig innefattar många olika komponenter som exempelvis människors livsstil, språk eller religiös tro (1982:157). Därför kan man inte svara entydigt i denna fråga, eftersom känslan av att vara bikulturell är unik för varje person. En definition som Grosjean ändå gör på bikulturalism är att det är två olika kulturer som endera kombineras eller lever sida vid sida (1982:157). Haugen ¹⁴(1956) hävdar dock att tvåspråkighet och bikulturalism inte alls behöver höra ihop. Han ger ett exempel på två- eller trespråkiga personer i Schweiz som han påstår bara tillhör en kultur, det vill säga den schweiziska. Grosjean skriver i sin tur att det är ovanligt med tvåspråkiga personer som håller de två kulturerna helt separata, det vill säga att det är sällan förekommande att någon är helt och hållet fransk i Frankrike eller helt och hållet amerikansk i USA (1982:160). Istället är det oftast så att personen i fråga kombinerar karaktärsdragen för de olika kulturerna. Personer som är i kontakt med två kulturer söker sig gärna till en början till en av dem, men efter ett tag känner de sig hemma i båda kulturerna, och de uppfattar sig som mest hemma med andra flerkulturella människor (1982:161-162). Grosjean citerar en arab-amerikan som uttrycker att eftersom han, både hemma i Mellanöstern och i USA, ses som en amerikaniserad arab, ser han därför till att omge sig av amerikaniserade araber (1982:162). En vanlig företeelse är alltså att det bildas nya kulturella grupper, eller också att den tvåspråkige känner sig lika hemma i båda kulturer. Risken med att vara i kontakt med två kulturer är att inte få fotfäste i någon av dem, det vill säga att det kan ge upphov till en känsla av rotlöshet (1982:162).

Det är inte bara bikulturalism som har diskuterats beträffande tvåspråkighet, utan man har även ställt frågan om tvåspråkiga ändrar personlighet när det använder det ena eller det andra språket. Grosjean ger exempel på personer som känner att de ändrar sitt sätt att bete sig, eller sättet att förhålla sig till saker, beroende på vilket språk de talar. En tvåspråkig person i franska och engelska berättar att hon blir mer aggressiv och mer kortsynt när hon talar franska till skillnad från engelska. En annan tvåspråkig person i grekiska och engelska förklarar att han blir mer artig och avslappnad när han talar engelska, medan han låter mer uppkäftig och mer stressad när han talar grekiska. Den franskfödda amerikanska författaren Julian Green berättar i sin tur att han kände sig oförmögen att översätta sin bok från franska till engelska, då han kände att han blev en helt annan person då han skulle skriva på engelska (1982:278-279). Dessa uttalanden talar onekligen för att det ligger mycket i påståendet att flerspråkiga kan sägas ha flera personligheter. Dock är Grosjean kritisk till Adler ¹⁵(1977) som hävdar att

¹⁴ Presenteras i Grosjean (1982:157)

¹⁵ Presenteras i Grosjean (1982:284)

tvåspråkighet kan leda till personlighetsklyvningar, vilket jag ovan skrivit att också Weisgerber (1966) ansåg. Istället tror Grosjean att flerspråkiga ändrar sitt beteende beroende på situation, attityder, känslor och kontext i det stora hela, inte bara på grund av språket i sig (1982:284).

3. Resultat av undersökningen

Redovisningen av resultatet är upplagd på så vis att informanterna delas upp i tre par, varav två är tvåspråkiga i samma språk medan det tredje paret har olika språk. Alla par har dock svenskan gemensam. Svaren presenteras parvis men varje persons svar redovisas för sig. Ordningen på svaren kan variera mellan personerna beroende på hur de har svarat. Frågorna i sin helhet presenteras inte i detta avsnitt, utan det är nästan enbart intervjupersonernas svar som refereras: frågorna som ställts finns istället med som bilaga.

3.1 Intervjuer med Heidi och Krista

Som tidigare nämnts är Heidi och Krista tvåspråkiga i tyska och svenska. 26-åriga Heidi är född och uppvuxen i Sverige. Hennes mamma är tyska och pappan är holländare, men båda är svensktalande. 27-åriga Krista är också född i Sverige men har en pappa som är tysk och en mamma som är svenska. Applicerar man de begrepp som Gisela Håkansson (2003:145) tar upp om tvåspråkighet är Heidi och Krista simultant tvåspråkiga i tyska och svenska, eftersom de lärt sig båda språken före tre års ålder.

Heidi berättar att hon lärt sig tyska tack vare att hennes mamma ofta talade tyska med henne när hon var liten, samt att hon haft tät kontakt med sina morföräldrar som bor i Tyskland och som bara talar tyska. Hon har även tillbringat sin barndoms somrar där. Även om mamman talade tyska med henne när hon var liten, säger Heidi att hon själv aldrig upplevt någon direkt medvetenhet från föräldrarnas sida om Heidis tvåspråkighet. Hon känner själv att hon har blivit tvåspråkig på ett naturligt sätt, dels för att det var naturligt att mamman talade tyska, dels för att hon haft så bra kontakt med sina tyska morföräldrar.

Från första till och med åttonde klass hade Heidi hemspråksundervisning. Hon beskriver att hon inte lärde sig så mycket rent språkligt i de lägre klasserna, utan att det till en början kändes som att det mest var på lek. Från högstadiet tog hon dock undervisningen mer på allvar, delvis på grund av att läraren där var strängare än den förra. Det var mestadels grammatisk träning, så som oregelbundna verb som undervisningen riktades in på. Heidi

förklarar att hon är mycket positiv till hemspråksundervisningen då den har gett henne en större medvetenhet om tyskan, exempelvis den grammatiska uppbyggnaden. Hon säger att utan den undervisningen skulle hon aldrig exempelvis ha tänkt på tyskans grammatiska uppbyggnad, utan bara talat språket i största allmänhet.

På frågan om hur språken har använts i familjen berättar Heidi att det var när hon var yngre som mamman och hon ibland talade tyska med varandra, men att det numera nästan enbart talas svenska i kärnfamiljen. Om morföräldrarna är där och hälsar på talar alla dock tyska, även Heidi och föräldrarna sinsemellan. Det är inte bara för artighets skull som de väljer tyskan, utan också för att bevara språket levande och öva sig i språket, förklarar Heidi.

När det gäller att växla mellan språken, så kallad kodväxling, säger sig Heidi först inte använda sig av detta. Vid närmare eftertanke kommer hon dock på att det finns nyansskillnader i språken, det vill säga att vissa tyska ord passar bättre att använda än de svenska i vissa sammanhang, och därför kan hon ibland växla till tyska ord när hon samtalar med sin mamma. Vissa ord som hon vill använda kan hon tycka inte finns på svenska, och därför använder hon istället de tyska orden. När hon kodväxlar är det alltså endast ord som byts ut, inte hela meningar eller fraser.

Om man utgår från den känslomässiga aspekten, det vill säga vilket språk hon känner mest tillhörighet till, berättar Heidi att det helt och hållet är svenskan som ligger henne närmast, eftersom hon använt den i större delen av sitt liv. Hon uttrycker dock att hon ofta associerar tyskan med barndomen, då hon tillbringade alla sina sommarlov i Tyskland.

På frågan om hon känner sig bikulturell lika mycket som hon är tvåspråkig, eller om hon upplever att hon ändrar personlighet när hon talar det ena eller det andra språket, förklarar Heidi att hon omedvetet förställer rösten lite när hon pratar med sin tyska mormor. Heidi tror själv att detta hänger ihop med att hon kopplar ihop tyskan med känslan av att vara barn, men också för att hon är yngst i släkten och att hon bara talar tyska med släkten i Tyskland. Heidi upplever dock inte att hon ändrar sitt beteende eller förhållningssätt då hon talar tyska eller svenska, men lite känner hon av att hon har två kulturer med sig. Hon berättar att även om hon är mer svensk än tysk i beteende och uppfattningar, kan hon uppfattas av svenska vänner som att hon skiljer sig från den svenska normen i den bemärkelsen att hon är mer friskspråkig och öppen. Heidi säger själv att hon har svårt för att allting ska vara lagom, så som det ofta ska vara i Sverige. Hon tror sig ha anammat den acceptans, individualitet och öppenhet som hon anser existerar mer i Tyskland än i Sverige.

På tal om vad tvåspråkigheten har betytt för Heidi svarar hon att den har fört med sig ett språkintresse samt även ett intresse för andra kulturer. Hon beskriver att hon är öppen för

alternativa levnadssätt, det vill säga att hon känner att hon inte behöver leva som de flesta andra gör. Hon tycker dessutom att tvåspråkigheten har varit en hjälp till att lättare lära sig andra ämnen. Det är speciellt de kreativa ämnena som musik och språk som hon känt att hon varit mer mottaglig för.

Gällande negativa attityder har Heidi aldrig känt av några språkliga fördomar eller nackdelar med att vara tvåspråkig. Tvärtom har hon alltid fått ett positivt gensvar till att hon behärskar två språk. När hon var liten tyckte exempelvis många av hennes kompisar att det var spännande. Personligen har hon inte heller upplevt några nackdelar, utan snarare enbart positiva konsekvenser. Det bästa säger hon är naturligtvis att hon har fått ett språk helt gratis. Eftersom hon kan tyska har hon exempelvis kunnat välja franska på gymnasiet och därigenom haft chansen att lära sig ytterligare ett språk.

Heidi har tänkt mycket på sättet hon kommer att träna in tvåspråkigheten hos sina barn. Hon tänker sig att hon ska tala mycket tyska hemma, och kanske rentav bestämma en specifik dag i veckan som de bara ska samtala på tyska. Hon kommer att läsa tyska barnböcker, och lägga mycket vikt vid att skapa intresse för det tyska språket hos barnen, men hur hon kommer att göra det vet hon inte än.

I fråga om att bibehålla sin egen tvåspråkighet berättar Heidi att hon bevarar den genom att använda tyskan så mycket som möjligt. Hon förklarar att hon läser tyska böcker ibland, men mestadels bibehålls tyskan genom att hon talar med tyska släktingar.

Krista berättar att det var hennes mamma som var mån om Kristas och hennes äldsta systers tvåspråkighet. Eftersom pappan inte talade en helt korrekt svenska bestämdes det att han enbart skulle prata tyska med barnen, samt att mamman skulle stå för den svenska delen. Krista hade också kontakt med sin tyska farmor på en daglig basis och tränade därigenom tyskan. Trots att mamman var så pass medveten om språkinläringen i hemmet, har Krista inte haft hemspråksundervisning. Hon säger dock att hon inte känner sig ångerfull inför det idag eftersom hon läste tyska på gymnasiet.

Angående hur språken använts i familjen förklarar Krista att hon och hennes syster inte till en början, det vill säga när Krista var runt två till tre år, ville anamma att de skulle tala tyska med pappan, eftersom de tyckte att det kändes konstigt. När pappan talade tyska med dem svarade de därför i början på svenska. Numera talar dock alla i familjen för det mesta svenska med undantag för vissa situationer. Krista och hennes pappa använder exempelvis tyska när de inte vill att hennes småsyskon ska förstå. Hon berättar även om situationer där pappan och hon helt plötsligt omedvetet börjar samtala på tyska. Krista tror själv att det grundar sig i en gemensam känsla av att behöva uppehålla språket. Krista har också en äldre

bror som är tysk, men som behärskar lite svenska. I samtal med honom är det han som vill tala svenska för att lära sig det, men hon vill tala tyska. Hon förklarar att det dock alltid blir så att de använder tyskan eftersom Krista är starkare i tyska än vad han är i svenska, så därför väljs tyskan av naturliga skäl. Krista uttrycker själv att hon upplever en ”dubbelsidighet” i familjen när det gäller hennes yngsta syskon. De tittar nämligen mycket på tyska kanaler, men talar aldrig tyska själva. Hon misstänker att de kanske förstår mer tyska än vad hon vet om.

Krista förklarar att hon växlar över till tyskan i de lägen då pappan exempelvis talat i telefon på tyska och sedan fortsätter att använda det. När de talar tyska kan de ibland växla till svenska ord eftersom de tycker att de svenska passar bättre in, eller att de bara inte hittar de tyska orden.

Beträffande vilket språk hon känner mest tillhörighet till säger Krista att hon alltid uttrycker känslor på svenska, då hon upplever att det inte finns några bra ord på tyska inom det området. Hon säger dock att även om svenskan har den självklara platsen känner hon att hon har med sig tyskan hela tiden, just för att hon inte vill tappa den. Hon känner även en stark samhörighet med tyskan. Från tyskan har hon många minnen och hon skulle gärna kunna tänka sig att flytta till Tyskland. Hon tycker också att det är roligare att använda tyskan eftersom det är något annat än svenskan som hon mestadels är uppvuxen med. Hon är därför mer fascinerad över det tyska språket och tycker det är mer spännande än svenskan.

När det kommer till huruvida hon känner sig bikulturell på grund av sin tvåspråkighet förklarar Krista att eftersom den tyska och svenska kulturen ändå är relativt lika, upplever hon sig inte vara bikulturell i en vidare bemärkelse. Dock är hon medveten om de skillnader som hon tycker finns, det vill säga att tyskar är mer avslappnade i sitt sätt att tänka, och att de inte är lika arbetsamma som svenskar. Svenskar upplever hon som mer inåtvända. Krista säger att hon känner sig annorlunda när hon talar tyska och är i en tysk miljö. Hon uttrycker själv att ”tyskan har ett annat sätt att betona saker på”, och hon berättar att hon får ett annat tonläge och en annan pondus i rösten när hon använder det språket.

Krista tycker att tvåspråkigheten har fört med sig ett intresse för andra språk, samt att hon har haft lättare att lära sig språk i övrigt. Hon uttrycker att hon är humanist ut i fingerspetsarna. Hon känner sig också kreativ och flexibel, vilket hon själv tror kan bero på att hon kan hålla två språk isär och att det ger upphov till ett mer öppet sinne. Hon förklarar också att hon rent språkligt känner att tvåspråkigheten gör att hon har fler möjligheter att uttrycka sig, då hon har två språk.

På frågan om hon upplevt negativa hållningar till tvåspråkighet eller språkliga fördomar berättar Krista att hon känt av fördomsfulla attityder till språk med lägre prestige. Hon

uttrycker själv att det finns vissa ”prestigeattityder”. Hon förklarar nämligen att hon märkt av att det inte betraktas som lika spännande att vara tvåspråkig om ett av språken är ett minoritetsspråk. Detta har fått som konsekvens att hon alltid är noga med att förtydliga att det är ett tyskt efternamn hon har, då det ibland kan uppfattas som östeuropeiskt. När hon ringer till offentliga platser säger hon därför bara förnamnet för att undvika fördomsfulla attityder. Kristas äldre syster har till och med gått så långt att hon bytt efternamn, vilket pappan tog illa vid sig av. Annars har Krista själv enbart upplevt positiva saker, så som att hon har lättare för att prata med invandrare. ”Det underlättar mycket att tyskan är ett högprestigespråk”, förklarar hon.

När hon en dag får egna barn kommer Krista inte att satsa på att använda någon strategi för att utveckla deras tvåspråkighet, berättar hon. Anledningen till det är att hon känner att hennes tyska inte är tillräckligt stark för att hon ska kunna föra språket vidare. Däremot kommer hon att lägga mer vikt vid att föra det tyska kulturarvet vidare. Hon berättar att det kommer att överföras naturligt genom barnvisor, ramsor och dylikt. Idag anstränger hon sig för att bibehålla sin tvåspråkighet genom att tala tyska så mycket som möjligt.

3.2 Intervjuer med Tiina och Terhi

24-åriga Tiina och 32-åriga Terhi är tvåspråkiga i finska och svenska. Tiina är född i Finland, har finska föräldrar men flyttade med sin mamma till Sverige vid 5 års ålder. Nu har Tiina en 17 månader gammal son tillsammans med sin sambo. Eftersom Tiina är född i Finland men bott i Sverige sedan hon var 5 år ser hon sig själv finsk-svensk, vilket inte är ett vedertaget begrepp, utan det är Tiina själv som kallar sig detta. Terhi är född i Sverige och har finska föräldrar. Tillsammans med sin man har Terhi en son på 2,5 år. Både Terhi och Tiina är successivt tvåspråkiga då de lärde sig svenska efter tre års ålder.

Tiina säger att hennes inläring av två språk inte var någon medveten process från föräldrarnas sida, utan de tänkte att hon skulle lära sig språken automatiskt. Tiina förklarar att det räknades med att svenskan skulle komma naturligt genom mammans svenska sambo. Det enda som hon kommer ihåg som medveten inläring från mammans sida var att de tränade på det svenska sj-ljudet, samt svenskans y-ljud istället för finskans u-ljud.

Angående frågan om hemspråksundervisning berättar Tiina att hon gick i finskspråkig klass från årskurs 1 till 6. Från andra klass hade hon svenskundervisning, men första året var allting helt på finska. Tiina säger att hon alltid varit glad över att ha gått i finsk-svensk skola eftersom hennes finska stärktes där. Hon tycker även att hemspråksundervisningen hjälpte till

med att stärka hennes identitet som finsk-svensk. Hon uttrycker att detta var speciellt viktigt då när hon var så ung. Hypotetiskt skulle hon kunna tänka sig att hon säkerligen hade fått sämre kunskaper i alla ämnen om hon bara hade läst på svenska. Hon tror att om hon enbart hade haft svenskundervisning hade hon behövt fokusera mer på svenskan, vilket hade gjort att andra ämnen hade kommit i skymundan. Hemspråksundervisningen medförde att hon var i fas med alla ämnen i skolan, inklusive språkkunskaperna. Tiina säger att det finns vissa som menar att det kan finnas risker med att ha uppdelade klasser, som exempelvis en särskild finskspråkig klass. Tiina tror dock själv att de som har problem med den uppdelningen är de finnar som haft problem hemma och som således har problem med den finska identiteten. Tiina tror också att de oftast är äldre människor som blir alltför uppbundna till det finska. Hon känner sig själv som finsk-svensk och säger att hemspråksundervisningen endast lett till mer öppenhet från hennes sida. ”Det handlar om inställning och jag tror på öppenheten,” säger hon.

Gällande hur hon använder språken i sin nya familj talar Tiina alltid finska med sin son, men svenska med sin sambo som ju är svensktalande. När det kommer till kodväxling berättar Tiina att hon oftare svär på finska än på svenska. Hon säger själv att det beror på att finskan ligger närmare känslomässigt, och därför blir känslouttryck mer äkta på finska. Om hon däremot diskuterar politik när hon samtalar med sina finsk-svenska kamrater, väljer hon ofta att blanda in svenska ord. Detta anser hon själv bero på att hon lärt sig att diskutera samhällseliga ämnen på svenska. Tiina säger också att hon tror att man använder språk efter behov. Skulle hon diskutera politik med personer som enbart talade finska skulle hon naturligtvis använda finskan hela tiden.

På tal om huruvida hon känner sig biculturell på grund av att hon är tvåspråkig, har Tiina tidigare nämnt att hon känner sig finsk-svensk. När det kommer till hur hon känner sig rent identitetsmässigt bland finsk-svenskar och svenskar, berättar hon att hon exempelvis lättare kan skoja med finsk-svenskar. ”Det är lättare att prata öppet med dem,” förklarar hon. Tiina lägger också till att hon på gymnasiet överhuvudtaget lättare blev kompis med andra flerspråkiga, eller utländska elever, eftersom hon hade mer gemensamt och identifierade sig mer med dem. Något som hon ofta diskuterar med sin sambo är vissa sociala koder som gäller i Sverige. Finsk-svenskar säger nämligen ofta inte *nej*, *tack* utan enbart *nej*. Detta kan uppfattas som otrevligt av svenskar och det är något som Tiina känner att hon fått anpassa sig till. En skillnad som hon känner är att svenskar är mer försiktiga än finnar. Detta är en uppfattning som hon delar med sina finsk-svenska kompisar. Faktumet att det finns kulturella skillnader ser hon dock inte som en nackdel. Tiina beskriver att ”viljan att bli accepterad gör

att man anpassar sig, och man blir mer rörlig inom många grupper om man tar till sig de sociala koderna”. På frågan om hon känner att hon ändrar personlighet om hon talar finska eller svenska säger hon att hon möjligtvis blir lite mer bestämd då hon talar finska, men hon ändrar inte beteende avsevärt när hon talar det ena eller det andra språket.

Som Tiina också svarade i samband med frågan om vad hemspråksundervisningen betytt för henne, tycker hon även att tvåspråkigheten fört med sig att hon sedan unga år blivit språkmedveten. Redan när hon var liten började hon exempelvis tänka på hur ett visst ord stavades. Hon tycker också att hon haft lätt att lära sig andra språk. Tiina beskriver att en annan positiv konsekvens av att vara tvåspråkig är att hon har en större förståelse för invandrades situation, eftersom hon själv varit i samma läge och ”sett det inifrån”.

Negativa attityder till flerspråkighet har Tiina märkt av från sina svärföräldrar, då hon upplever att de är språkkonservativa. De har exempelvis antytt att de är negativa till flerspråkighet, då de rått henne och sambon till att inte ha mer än ett språk i familjen. Hon kan också känna att de tittar konstigt på henne när hon talar finska med sonen. Tiina tror själv att de känner att hon avskärmar sig från deras starka sammanhållning. En rent språklig nackdel som Tiina själv upplever nu är att hon känner att hon aldrig kan nå upp till en svensks nivå när det gäller det svenska språket. Hon säger själv att detta dock kan vara en inre känsla, men att den har gjort att hon fått höga krav på sig själv när det kommer till språk. Hon uttrycker att hon således har fått en hatkärlek till språk: samtidigt som det är roligt och berikande har hon också mycket krav som känns betungande i fråga om språkkunskaper.

Trots de negativa attityder hon känner av från svärföräldrarna har hon inte lagt märke till några språkliga fördomar, och inte heller velat dölja det finska språket. Tiina säger dock att hennes mamma möjligtvis kan ha upplevt språkliga fördomar när hon var ung, eftersom tiderna var annorlunda då och finskan inte var lika vanlig i Sverige.

Beträffande Tiinas tankar om att utveckla sina egna barns tvåspråkighet förklarar hon att hon är medveten om att stärka sin sons tvåspråkighet, och att hon känner att hon själv har ansvar för detta. Hon berättar att hon är konsekvent med att alltid tala finska med honom, och hon märker att det ger resultat eftersom han förstår både finska och svenska. Hon kommer emellertid inte att sätta sonen i finsk-svensk skola eftersom han inte har samma behov av det som hon själv hade: han har inte samma band till Finland som Tiina själv. Hon skulle dock gärna ha honom på ett finskt dagis av rent språkliga skäl, då finskan skulle stärkas. Tiina menar att det inte spelar någon större roll identitetsmässigt när de är bara i dagisåldern.

Tiina berättar att hennes egen tvåspråkighet bevaras naturligt då hon samtalar med sin mamma, sin son och sina svensk-finska vänner på finska. För sin son läser hon också finska

barnböcker. Därigenom lär hon sig nya ord, eller uppdaterar gamla. Dock känner hon att hon även borde läsa vuxenböcker på finska för att stärka språket ännu mer.

Terhi berättar för sin del att hon, i likhet med Tiina, inte heller hade föräldrar som var medvetna om hennes inläring av två språk, utan tvåspråksinläringen fick komma naturligt. Terhi berättar vidare att hon inte lärde sig svenska förrän i första klass. Under låg- och mellanstadiet läste hon enbart med finska barn, men lärde sig svenska genom att hon läste svenska som andraspråk. På mellanstadiet hade hon även undervisning helt på svenska i vissa ämnen. När Terhi började på högstadiet blev hon och hennes finska klasskamrater hopslagna med en svensk klass. Merparten av undervisningen på högstadiet blev därmed på svenska. Terhi känner sig positiv över att ha gått i en finskspråkig klass från årskurs 1 till 6. Hon förklarar att det hade varit svårt att ta in ämneskunskaperna på ett annat språk än det finska modersmålet. Tack vare att hon hade svenska som andraspråk hela tiden upplevde hon inte övergången till undervisning på svenska på högstadiet som svår. Att Terhi har gått i finskspråkig klass har bidragit till att hon har kunnat bibehålla finskan.

På frågan om hur hon använder språken i sin familj berättar Terhi att hon alltid talat finska hemma hos föräldrarna och med sin bror, eftersom de har starkast kunskaper i det språket.

Beträffande hennes användning av kodväxling förklarar Terhi att det är i samtal med hennes bror som språken blandas, det vill säga att de ibland växlar till svenska ord. Anledningen till att de blandar in svenska ord berättar hon är att de inte hittar de finska orden. Terhi lägger även till att det går snabbt när de växlar till svenska, det vill säga att det kommer per automatik. Flytet i språket stoppas alltså inte upp på grund av kodväxlingen.

Vilket språk som ligger Terhi närmast beror på när i tiden det gäller. Hon säger att svenskan känns mest naturlig att använda nu eftersom det växt till att bli hennes språk, men att finskan naturligtvis legat henne närmast under uppväxten. Det är emellertid olika i olika situationer: svenskan ligger henne närmast när hon använder den i sin nya familj och på jobbet, medan finskan känns naturlig då hon talar med sina föräldrar och sin bror.

Gällande om hon känner sig bikulturell på grund av att hon är tvåspråkig, säger sig Terhi inte vara så medveten om detta. Hon förklarar att hon inte känner att hon behöver välja kultur, eftersom det inte är så stora skillnader i den svenska och den finska kulturen. Hon känner inte heller att hon ändrar sitt beteende när hon talar det ena eller det andra språket.

När det kommer till frågan om vad tvåspråkigheten har betytt för henne, eller vad den har fört med sig har Terhi svårt att peka på något specifikt. Hon berättar att hon alltid känt att

hon varit intresserad av språk, och att hon haft lätt för att lära sig språk, men hon är dock osäker på om det har med faktumet att hon är tvåspråkig att göra.

Angående negativa attityder till tvåspråkighet berättar Terhi att det inte alltid varit så lätt under uppväxten. Hon kände nämligen mycket starkt av att det inte var så populärt att tala finska. Det var särskilt under högstadiet som detta märktes, då hennes finska klass blev sammanslagen med en klass med svenskar. Hon berättar att svenskarna var fientliga mot den finska kulturen, och hon kände att de mobbades rent språkligt och kulturellt. Även idag kan hon känna av vissa reaktioner, så som ”ha, ha är du finsk medborgare”, eller att det blir konstig stämning när hon berättar att hon är tvåspråkig i finska och svenska. Terhi berättar också att hon känner av vissa förväntningar på att hon helt ska anpassa sig till den svenska kulturen. Dock berättar hon att hon mestadels känner att människor omkring henne visar intresse för hennes tvåspråkighet. Hon uppskattar själv att kunna två språk, och hon har också haft nytta av det i sitt arbete.

Vilka konsekvenser de negativa attityderna har fått är något som Terhi inte direkt kan peka på. Hon säger emellertid att den språkliga fördömen gentemot finskan säkerligen påverkat henne känslomässigt och fört med sig en viss osäkerhet. Möjligtvis har hon även skämts för att tala finska under tonåren, men hon berättar att hon alltid haft en stark övertygelse inom sig att hon har rätt till att tala finska. Angående det svenska språket tror Terhi att kompisumgänget spelat stor roll i sammanhanget. Hon berättar nämligen att det var en period då hon endast umgicks med finnar, vilket hon tror eventuellt kan ha hämmat den svenska språkutvecklingen. Hon menar att hon kanske inte fick den rätta känslan för språket.

Huruvida Terhi har någon speciell strategi för att utveckla sin sons flerspråkighet, berättar hon att ambitionen är att lära honom alla språken, det vill säga finska, albanska och svenska. Hon kan dock inte påstå att hon lever upp till detta. ”Det är ofta finskan som blir lidande”, förklarar hon, även om sonen hör finska hemma hos morföräldrarna. Hon säger emellertid att hennes man, som har albanska som förstaspråk, dock är bra på att tala albanska med sonen. Han har exempelvis köpt en sagobok på albanska.

Då Terhi har daglig kontakt med sina finska föräldrar och därmed talar finska dagligen, bibehåller hon tvåspråkigheten. Hon berättar att hon har märkt en väldig skillnad när hon inte har använt finskan, exempelvis när hon läste i Örebro. Under den tiden försämrades det finska språket något. Hon säger att hon dock aldrig kan tappa finskan helt, eftersom hon har en stabil grund för det språket.

3.3 Intervjuer med Arash och John

Arash är 25 år och är tvåspråkig i persiska och svenska. Han kom till Sverige vid 5 års ålder tillsammans med sina föräldrar och två yngre bröder. Föräldrarna talar endast persiska. 36-åriga John är född i England men har bott i Sverige i 17 år. John är gift med en svenska, med vilken han har en son på 10 månader. Både John och Arash är successivt tvåspråkiga då de lärt sig svenska efter tre års ålder.

Arash lärde sig svenska naturligt tack vare den svenska omgivningen och att han var så liten när han kom till Sverige. Han uttrycker själv att han därför har blivit tvåspråkig rent ”automatiskt”. Arash hade hemspråksundervisning fram till och med fjärde klass. Han förklarar att eftersom undervisningen var lagd efter skoltid upplevdes det i den åldern mer som en belastning eftersom det var jobbigt att vara kvar i skolan. Dock säger han att han någonstans förstod att undervisningen var för hans eget bästa. Nu på senare år känner han glädje över att ha fått den träning i modersmålet som hemspråksundervisningen gav.

Med sina föräldrar talar Arash alltid persiska, eftersom de endast talar det språket. Med sina bröder talar han oftast svenska, men ibland använder de persiska. Det händer även ofta att språken blandas. Vid närmare frågor om varför han kodväxlar mellan språken förklarar han att han inte hittar vissa ord på det språket som talas. Om han exempelvis talar persiska och inte hittar ett visst ord, exempelvis myndighetsord som finansinspektion, eller ord inom det teknologiska området som inte finns i Iran, exempelvis datainspektion, så växlar han till det svenska ordet. Vilket språk han använder säger han beror på kontexten, det vill säga vilket språk han har behov av. Det beror också på vilka ämnen man berör. Vid mer abstrakta och djupare diskussioner används svenskan helt, eller så blandas svenska meningar eller ord in om han talar persiska. Anledningen till att svenska används vid teoretiska ämnen är att han har lärt sig vissa tänkesätt på svenska, och därför har han ett större svenskt ordförråd där.

Beträffande vilket språk som Arash känner mest tillhörighet till, berättar han att svenskan ligger närmare på ett sätt eftersom han behärskar svenska bättre än persiska. Han säger att det dock är beroende av kontexten: hemma hos föräldrarna känns persiskan mer självklar och som det närmsta språket eftersom det har att göra med hans rötter, men i andra sammanhang kan svenskan kännas mer nära. Eftersom han exempelvis lärt sig vissa tänkesätt och att resonera på svenska känns det språket mest naturligt i många lägen.

På frågan om han anser att tvåspråkigheten kan likställas med att han är bikulturell, svarar han att han snarare känner att han har en rikare personlighet, än att han är bikulturell. Han säger själv att han kan se saker ur fler perspektiv eftersom han har ”en naturligt

mångfacetterad bild av världen, då han har fler erfarenheter med sig”. Han säger att det visst kan sägas om honom att han har med sig två kulturer, men han känner sig lika hemma i båda och han tänker inte på att benämna det som att han skulle vara bikulturell. På tal om huruvida han upplever att han ändrar personlighet när han talar persiska eller svenska, säger han att han blir mer hetlevrad, talar snabbare och gestikulerar mer när han talar persiska. När han använder svenska är han mer saklig. Han säger dock att ändringen i beteende också beror på att han anpassar sig till de personer han samtalar med: sitter han med en grupp iranier anpassar han sig till deras sätt, medan han i samtal med svenskar anpassar sig till deras sätt att vara. Arash förklarar att han har lika stor sympati för och känner sig lika hemma i båda sätten.

Vad Arash känner att tvåspråkigheten har fört med sig rent språkligt är att han ofta försöker ha ett nyanserat språk, både när han skriver och när han talar. Han är osäker på om tvåspråkigheten har gjort att han haft lättare att lära sig andra språk, men han tror att den kan ha bidragit till att han lättare kan se språkliga skillnader.

Arash har inte känt av några negativa attityder till tvåspråkighet eller några språkliga fördomar. Anledningen till detta tror han själv beror på den umgängeskrets han befinner sig i, samt att han inte har någon direkt brytning. För egen del har han heller inte upplevt några nackdelar med att vara tvåspråkig. Han säger att svenskan eventuellt kan ha försvagats då han endast talat persiska hemma, men han känner att han ändå har kommit upp till en svensks nivå. Personligen har han inte tänkt så mycket på själva språket utan mer att han som invandrare vill anpassa sig till det svenska samhället, men han har aldrig sett detta som ett problem.

När Arash i framtiden får egna barn ska han försöka utveckla deras flerspråkighet. Arash beskriver att han tycker att det är värdefullt att vara flerspråkig då världen blivit mer globaliserad. Med kunskaper i flera språk blir man också mer rörlig i världen, eftersom man lättare kan göra sig förstådd och lättare förstå andra. Han skulle också kunna tänka sig att sätta sina barn i hemspråksundervisning. ”Att föra vidare persiskan till mina framtida barn ser jag som ett arv från mig själv”, berättar Arash. Själv håller han persiskan levande endast genom att tala det.

Johns väg till att bli tvåspråkig, det vill säga att lära sig svenska, började genom att han läste kurser i svenska för invandrare i 1,5 år. Han berättar dock att han inte fick så mycket chans att använda den svenska han lärde sig på kurserna, eftersom alla i hans omgivning ville tala engelska med honom. När han emellertid började arbeta var han tvungen att använda svenskan, eftersom personalen på den arbetsplatsen inte kunde engelska vidare bra. John berättar att hans svenska utvecklades ännu mer då han läste in gymnasiekompetens på

Komvux. Han förklarar att utbildningen var speciellt bra för utvecklingen av ordförrådet, eftersom han läste många olika ämnen.

Angående hur de använder språken i familjen talar både John och hans fru numera alltid engelska med sonen. Även John och hans fru talar engelska sinsemellan. När det gäller sonens inläring av de två språken är både John och hans fru medvetna om det. De har exempelvis bestämt att frun också ska tala engelska med sonen, eftersom de vill att han ska höra engelska från någon annan än sin far. ”Svenskan får han gratis genom omgivningen”, förklarar John.

På frågan om han växlar mellan de två språken säger John sig inte vara så medveten om det. Han förklarar att de beror på vilken situation han är i. Om han exempelvis berättar något som hänt i England kan han ha svårt att hitta de svenska orden, och därför kan han blanda in engelska ord. Han tycker att engelskan också har fler beskrivande ord, vilket gör att han ibland också därför växlar till ord på engelska. Dock berättar han att han även kan växla till svenska ord då han talar engelska. ”Det beror på vad man associerar till”, säger John.

Beträffande vilket språk han känner mest tillhörighet till förklarar John att han inte tänker så mycket på det. Han säger att känslouttryck blir lika naturliga på båda språken. Om han i vissa situationer talar engelska med någon som egentligen kan svenska, känns det till och med onaturligt att använda engelskan, förklarar han. Han berättar emellertid att då sonen var mindre talade John och frun alltid svenska med honom och med varandra. Då kunde han sakna engelskan och till och med känna sig trött och ensam på grund av att han inte fick tala sitt språk. ”Då kändes det tröstande att få höra engelskan”, berättar han.

På frågan om han känner sig bikulturell lika mycket som han är tvåspråkig, svarar John att ”det är enklare i England, i Sverige är det mer stelt”. Han säger dock att han anpassar sig naturligt, det vill säga att han inte tänker så mycket på att ta efter det svenska, utan han är bara sig själv. Han känner sig heller inte annorlunda i beteende vare sig han talar engelska eller svenska. Dock berättar han att ibland kan tillägga lite artighet i det svenska språket, vilket är typiskt för engelskan, eftersom det känns konstigt att inte vara artig. Han säger också att ”det är lättare att vara artig på engelska eftersom det språket är mer artig i sig”.

Faktumet att John lärt sig ett nytt språk har för honom fört med sig ett ökat språkintresse, eftersom det har öppnat ögonen för andra språk. Han säger också att han känner sig glad över att verkligen ha lärt sig svenska. John har inte heller upplevt några negativa attityder till tvåspråkighet, och inte heller några nackdelar med att vara tvåspråkig. Tvärtom har han bara upplevt positiva saker, då alla är intresserade av att tala engelska. Han säger att bibehållandet av tvåspråkigheten sker naturligt då han använder båda språken ofta. Dock säger han att han hade behov av att hålla liv i svenskan när han vistades i England under ett

års tid. Han bibehöll då svenskan genom att han arbetade på IKEA och läste mycket på kartongerna där. Han ringde också ofta till svenskar i Sverige, eftersom han kände behov av att tala det svenska språket.

4. Jämförelse av informanternas svar och anknytning till tidigare forskning

Bland alla informanter har tvåspråkigheten fört med sig ett språkintresse och för vissa har tvåspråkigheten även gjort att det varit lättare att lära sig andra språk. Heidi säger att det är de kreativa ämnena som hon haft lättast för, och Krista säger i sin tur att hon mår bra av att vara kreativ. John förklarar att tvåspråkigheten inte bara gjort att han blivit mer språkmedveten, utan att han också intresserar sig för andra språk. Tiina säger också att tvåspråkigheten har fört med sig en språklig medvetenhet, liksom Arash som beskriver att han alltid försöker ha ett nyanserat språk, vilket kan tolkas som en språklig medvetenhet. Terhi berättar att hon alltid haft lätt för språk, vilket hon dock inte vet om det har med tvåspråkigheten att göra. Informanternas svar kan kopplas till studien av Landry (1974) som visar på tvåspråkigas övertag när det gäller språklig kreativitet (Skutnabb-Kangas 1981:234-235) samt även kreativitet överhuvudtaget (Romaine 1995:113).

Att tvåspråkiga har ett mer mångfaldigt tänkande just för att de har levt i en mer mångsidig miljö (Romaine 1995:113) märks exempelvis på Heidi när hon säger att hon kan tänka sig ”alternativa levnadssätt”, det vill säga att hon har blivit van att tänka sig olika möjligheter och att hon tänker utanför gängse mallar. Detta är även i enlighet med Arash svar, då han beskriver att han kan se saker ur fler perspektiv och att han känner att han har en mångskiftande bild av världen.

I vissa lägen använder sig intervjupersonerna av kodväxling. Anledningen till att Heidi kodväxlar är nyansskillnader i språket, det vill säga att vissa tyska ord passar bättre in i sammanhanget, eller att motsvarande ord inte finns på svenska. John förklarar att han ibland växlar till engelska ord på grund av att han tycker att engelskan har fler beskrivande ord. Grosjean skriver att man kodväxlar just för att det finns bättre uttrycksätt på det ena språket (1982:150-152). Krista förklarar att hon och hennes pappa växlar över till tyska på grund av en gemensam känsla av att vilja uppehålla det språket, vilket skulle kunna kopplas till teorin

som Håkansson tar upp om att man kodväxlar för att känna gemenskap med den andre personen.

Grosjean tar även upp ytterligare anledningar till kodväxling, nämligen för att uttrycka känslor, eller för att man samtalar inom ett visst ämnesområde (1982:140-141, 150-152). Detta stämmer överens med Tiinas förklaring till varför hon kodväxlar, nämligen att finskan ligger henne närmast rent känslomässigt, och därför blandar hon in svärord, eller andra känslouttryck på finska. Hon säger även att hon blandar in svenska ord när hon diskuterar politik med sina finsk-svenska kamrater, eftersom det är ett ämne hon lärt sig på svenska. Arash berättar i likhet med Tiina att han också kodväxlar beroende på kontexten, det vill säga vilket språk han har behov av och vilket ämne det rör sig om. Diskuterar han något teoretiskt på persiska behöver han ibland blanda in svenska ord, eftersom han har lärt sig teoretiskt tänkande på svenska. Terhi säger i sin tur att hon växlar till svenska ord om hon inte kan hitta de finska. Det märks att det vanligaste bland informanterna är att de växlar in ord, vilket Håkansson också skriver är det vanligast förekommande vid kodväxling (2003:123-126).

Grosjean diskuterar mycket kring huruvida tvåspråkiga personer samtidigt är bikulturella, det vill säga om de känner att de tillhör två kulturer. Han lyfter också fram frågan om tvåspråkiga ändrar beteende beroende på vilket språk de talar. Beträffande det bikulturella skriver han att det är vanligt att flerspråkiga kombinerar det som kännetecknar de olika kulturerna istället för att hålla dem isär (1982:161). Detta kan jämföras med vad Heidi gör när hon berättar att hon har anammat vissa drag i den tyska kulturen, det vill säga den tolerans, individualitet och öppenhet som hon tycker finns mer i Tyskland än i Sverige. Heidi säger dock att hon inte ändrar beteende eller förhållningssätt när hon talar tyska fränsett faktumet att hon talar mer som ett barn just för att hon associerar tyskan med barndomen. Krista i sin tur berättar om de kulturskillnader hon tycker finns mellan Sverige och Tyskland, och att hon känner sig annorlunda när hon är i en tysk miljö samt även när hon talar tyska, på grund av den annorlunda intonationen och prosodin. Det Krista berättar stämmer till viss del överens med Grosjeans teori om att skillnader i beteende inte bara beror på språket utan mer på kontexten och miljön (1982:284). Dock uttrycker Krista själv att hon känner sig annorlunda när hon talar tyska då hon ”får mer pondus i rösten för att tyskan har ett annat sätt att betona saker på”, vilket man kan säga är en viss ändring i beteende på grund av språket i sig.

Enligt Grosjean (1982:162) är det vanligt att personer som är i kontakt med två kulturer ofta känner sig lika hemma i båda. Arash förklarar att han inte känner sig bikulturell i den betydelsen att han avskiljer de två kulturerna, utan att han känner sig hemma i båda kulturerna. Terhi säger att hon inte känner att hon behöver välja kultur: hon är inte så

medveten om det. John tänker inte heller på sig själv som bikulturell, eller att han ändrar sitt beteende när han talar det ena eller det andra språket, utan han är bara sig själv. Arash säger dock att han ändrar sitt beteende beroende på vilket språk han talar. Grosjean nämner att tvåspråkiga ändrar sitt sätt att vara beroende av språken, och att man som tvåspråkig har med sig karaktärsdragen från de olika kulturerna (1982:161). Arash tror dock själv att ändringen i beteende beror på situationen, vilket stämmer överens med vad Grosjean tror, det vill säga att den tvåspråkige inte ändrar beteende på grund av språket i sig, utan att den tvåspråkige anpassar sitt beteende till kontexten i det stora hela (1982:284).

Varken Terhi eller Tiina upplever att de ändrar sitt beteende när de talar finska eller svenska, och Tiina säger, i likhet med Arash och John, att hon inte upplever sig själv som bikulturell. Tiina säger dock att hon identifierar sig som finsk-svensk, och att hon under uppväxten ofta tydde sig till andra finsk-svenska personer. Grosjean skriver att flerspråkiga känner sig mest hemma med andra som också är det (1982:161).

Tiina har känt av negativa attityder till tvåspråkighet från svärföräldrarnas sida, då de antytt att de inte vill att Tiina och sambon ska blanda in ytterligare ett språk i familjen. Detta är i enlighet med den enspråkiga fördom som Ladberg beskriver, nämligen att det skulle vara besvärligt att lära sig flera språk (2000:32-33). Personligen säger Tiina att tvåspråkigheten kan ha varit till en nackdel då hon känner sig underlägsen i svenska i jämförelse med en enspråkig svensk. Detta skulle möjligen kunna kopplas till teorin om att tvåspråkiga personer, vars ena språk är lågt värderat, eller som i detta fall ett minoritetsspråk, känner sig otillräckliga rent språkligt i förhållande till enspråkiga (Grosjean 1982:124). Tiina har dock inte upplevt några språkliga fördomar i motsats till Terhi, som upplevt detta starkt under sin skolgång. I likhet med författaren Antti Jalava, som beskrev att självförtroendet sjönk på grund av nedvärderingen av finskan (Ladberg 2000:105-106), berättar också Terhi att hon tror att mobbningen ett tag gjorde henne osäker till en viss del. Till skillnad från Jalava som berättade hur både finskan och svenskan tystades ner (Ladberg 2000:105-106), har Terhi dock aldrig känt skam över finskan tack vare sin personliga övertygelse om att hon har rätt till sitt språk.

Varken Heidi, Krista, John eller Arash har upplevt något negativt som kommit av tvåspråkigheten. Krista har visserligen känt av negativa attityder gentemot andra språk, men hon uttrycker själv att eftersom tyskan är ett högprestigespråk får hon oftast positivt gensvar från omgivningen. Arash nämner förvisso att hans svenska möjligtvis ett tag blivit lidande, då han endast talat persiska hemma, men att han idag känner att han språkligt sett befinner sig på en svensks nivå.

5. Slutdiskussion

Syftet med min undersökning var bland annat att ta reda på om tvåspråkigheten medfört en ökad lingvistisk medvetenhet. De svar som jag fått visar att mina intervjuobjekt upplever sig själva som språkmedvetna. Nästan samtliga informanter säger att de tycker att tvåspråkigheten gjort att de blivit språkintresserade i allmänhet. De flesta berättar också att de haft lätt för att lära sig andra språk, eller som John uttrycker att tvåspråkigheten öppnar ögonen för andra språk. En slutsats man skulle kunna dra av detta är att det verkar som att när man väl har lärt sig fler språk än ett har man öppnat dörren till att lättare lära sig ännu fler. Man skulle kunna uttrycka det som att tvåspråkiga får en vana för språk, samt att tvåspråkighet även minskar besvärligheten med att lära sig språk.

Ytterligare bevis för att tvåspråkighet kan skapa en språklig medvetenhet är Tiina som säger att hon tidigt varit språkligt medveten, och att hon tycker att hon brister i sin svenska i jämförelse med en svensk, vilket också tyder på en medvetenhet om språket. Något som också talar för en lingvistisk medvetenhet är Arash beskrivning av att han anstränger sig för att ha ett nyanserat språk. Detta tycker jag dock inte bara vittnar om att mina informanter upplever sig ha en språklig medvetenhet som kan ha kommit av tvåspråkigheten, utan att de också tycker att tvåspråkigheten alstrar en rikligare förmåga att uttrycka sig, då Arash säger att han försöker ha ett mångfasetterat språk. Krista betonar att hon tror att hennes tvåspråkighet gör att hon har fler möjligheter att uttrycka sig på olika sätt. Tidigare forskning visar ju att tvåspråkiga har två uttryckssätt för samma sak, vilket onekligen leder till ett rikare språk. Av informanternas svar får man också intrycket att de är måna om att uttrycka sig specifikt, det vill säga att de ofta vill hitta det bästa sättet att beskriva eller förklara något på.

Att intervjupersonerna är språkintresserade, att de gärna har ett nyanserat språk och att de har lätt för att lära sig andra språk skulle kunna tyda på att tvåspråkighet genererar språklig kreativitet. Något som kan bidra till att de blir språkligt kreativa är att de har tillgång till båda språken hela tiden, vilket verkar vara något som de inte tänker på. Det som jag tycker bevisar att båda språken figurerar sida vid sida hos intervjupersonerna är kodväxlingen. Informanterna fick tänka efter om de kodväxlar eller inte, innan de till slut kom på att de gör det. Kodväxlingen verkar alltså vara något de gör relativt omedvetet, eller i alla fall något som de gör ganska lätt och som kommer naturligt. Terhi uttrycker ju till och med att växlingen går automatiskt. Detta tyder på att båda språken hela tiden finns med, samt att de laborerar med och tänker på båda språken. Detta tror jag är en av anledningarna till den språkliga kreativiteten.

Det är inte bara språklig kreativitet som kännetecknar mina tvåspråkiga informanter, utan även kreativitet överhuvudtaget. Heidi säger exempelvis att hon varit mer mottaglig för de kreativa ämnena i skolan. De flesta av svarspersonerna uttrycker att tvåspråkigheten gjort att de tänker mångsidigt, vilket också är ett tecken på kreativt tänkande. Man kan skönja att intervjupersonerna uppfattar sig själva som att de har ett mer öppensinnat och kreativt tänkesätt än enspråkiga, och faktumet att de levt i en mer mångsidig miljö tycker de har hjälpt till att vidga tankebanorna.

Angående vad svarspersonerna tycker att tvåspråkigheten betytt för identiteten, är det ingen som uttrycker att de endast tillhör en av kulturerna. Istället kombinerar de ofta båda kulturerna, som Tiina gör då hon ser sig som finsk-svensk och som Arash gör då han säger att känner sig lika hemma i både den iranska och den svenska kulturen. Terhi uttrycker till och med att hon inte behöver välja antingen den finska eller den svenska kulturen, och John berättar att han inte tänker på om han tillhör den svenska eller den engelska kulturen. Jag tolkar detta som att på samma gång som att de har språken med sig på ett naturligt sätt, blir det också naturligt för dem att vistas i två kulturer. I likhet med vad den tidigare forskningen visar kan man även av Tiinas svar se att flerspråkighet kan leda till att det bildas nya kulturella grupper, då hon berättar att hon lättast umgås med andra finsk-svenska personer då hon känner sig mest hemma där.

Beträffande ändring i beteende beroende på vilket språk som talas, hävdar en del forskare att det är kontexten som avgör om beteendet ändras, inte språket. Intressant är dock att vissa av intervjupersonernas svar tycker jag ger bilden av att det faktiskt till viss del kan vara språket i sig som gör att man ändras i sitt sätt att vara. John uttrycker nämligen att ”det är lättare att vara artig på engelska eftersom det är ett artig språk”, och Krista säger i sin tur att hon känner sig annorlunda när hon talar tyska, eftersom det språket har en annan intonation. Men visst håller jag med forskningen om att det är kontexten som spelar stor roll för hur man beter sig. Arash säger att han ändrar sitt sätt att vara beroende på vilka han talar med och vad det är han associerar till. Utifrån detta kan jag även sympatisera med diskussionen att tvåspråkiga har två personligheter, eftersom de ändrar sitt beteende, oavsett om det är språket i sig eller om det beror på den kulturella kontexten. Dock kan jag märka på mina svars personer att de inte ser sig själva som två personligheter, utan de är istället mer öppna, eller som Arash uttrycker att han har ”en rikare personlighet”, istället för två olika.

När det kommer till personliga nackdelar på grund av tvåspråkigheten är det endast Tiina som nämnt en sådan, då hon känner sig osäker på svenskan. Hon säger också att hon har höga krav på sig när det gäller språk. En negativ konsekvens av tvåspråkighet kan således

vara att den höga medvetenheten om språket leder till höga krav, vilket i sin tur kan bli hämmande eller ge upphov till en känsla av otillräcklighet i språket. Angående negativa attityder gentemot tvåspråkighet är det endast Terhi som, när hon var yngre, blivit kränkt på grund av sitt språk, samt Tiina som märkt av negativa attityder från svärföräldrarna. Dessa exempel kan inte tala för hela den äldre generationens inställning till tvåspråkighet, men en gissning som kan göras är att det numera kanske finns en högre tolerans och förståelse för tvåspråkighet och mångkulturalism. När det gäller det manliga perspektivet har jag inte kunnat se någon skillnad från kvinnorna jag intervjuat.

I min undersökning har jag endast riktat in mig på yngre personer. Intressant vore att gå vidare med att också studera äldre personers tvåspråkighet. Man kan exempelvis undersöka hur de ser på sin egen tvåspråkighet, och hur de tycker att de uppfattas av sin omgivning. En jämförande studie mellan yngre och äldre tvåspråkiga skulle också vara av värde för att kunna spegla attityder till flerspråkighet och mångkulturalism över tid.

Att ha träffat och intervjuat tvåspråkiga personer har varit både spännande och berikande. Det är fascinerande hur mycket man kan lära sig om människor endast genom att tala om deras språk. Trots att jag enbart haft sex intervjupersoner tycker jag att resultatet givit en allsidig bild av tvåspråkighet, och att det även stämt bra överens med den tidigare forskning jag skrivit om.

Källförteckning

Adler, M. (1977), *Collective and individual bilingualism*, Hamburg: Helmut Buske Verlag

Börestam, Ulla och Lena Huss (2001), *Språkliga möten- Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*, Lund: Studentlitteratur

Caringer, D. (1974), *Creative thinking abilities of a Mexican youth. The relationship of bilingualism*. *Journal of Cross-cultural Psychology* 5: 492-504

Gould, S.J. (1981), *The Mismeasurement of Man*, Harmondsworth: Penguin

Grosjean, Francois (1982), *Life with Two Languages – An Introduction to Bilingualism*, Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press

Hakuta, K. (1986), *Mirror of Language. The Debate on Bilingualism*, New York: Basic Books

Hansegård, N.E. (1990), *Den norrbottenfinska språkfrågan. En återblick på halvspråkighetsdebatten*, Uppsala Multiethnic Papers 19. Centrum för multietnisk forskning: Uppsala

Haugen, E. (1956), *Bilingualism in the Americas: a bibliography and research guide*, Alabama: University of Alabama Press

Haugen, E. (1973b) The Curse of Babel. *Daedalus* 102:47-57

Håkansson, Gisela (2003), *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*, Lund: Studentlitteratur

Ianco-Warall, A. (1972), *Bilingualism and cognitive development*, *Child development* 43: 1390-1400

Jalava, Antti, (1978) ur *Författaren* nr 3

Jespersen, O. (1922), *Language*, London: George Allen and Unwin

Ladberg, Gunilla (2000), *Tala många språk*, 2:a uppl. Helsingborg: Carlsson Bokförlag

Landry, R.G. (1974), *A Comparison of Second Language Learners and Monolinguals on Divergent Thinking Tasks at the Elementary School Level*, *Modern Language Journal* 58, 10-15

Liedtke, W. and Nelson, L. (1968), *Concept formation and bilingualism*, *Alberta Journal of Educational Research* 14:225-32

Peal, E. and Lambert, W.E. (1962), *Relation of bilingualism to intelligence*. *Psychological Monographs* 76:123

Romaine, Suzanne (1995), *Bilingualism*, 2:a uppl. Oxford: Blackwell Publishers Ltd

Scott, S. (1973), *The relation of divergent thinking to bilingualism: cause or effect?*, Unpublished manuscript. Department of psychology, McGill University

Skutnabb-Kangas, Tove (1981), *Tvåspråkighet*, Lund: Bröderna Ekstrands Tryckeri AB

Trost, Jan (1997), *Kvalitativa intervjuer*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur

Weisgerber, L. (1966), *Vorurteile und Gefahren der Zweisprachigkeit*, *Wirkendes Wort* 16: 73-89

Bilaga

Intervjufrågor

1. Hur har det gått till när du blev tvåspråkig, eller rättare sagt, hur upplevde du din egen inlärningsprocess som barn? Var dina föräldrar medvetna om din inläring av två språk, det vill säga om de använde en viss strategi för att träna in tvåspråkigheten, eller tyckte de att det skulle komma av sig själv?
2. Hade du hemspråksundervisning i skolan? Om ja, upplevde du det som positivt och hur ser du på det idag?
3. Hur har språken använts i din familj, exempelvis syskonen emellan?
4. Växlar du ofta mellan språken, det vill säga om du använder sig av så kallad kodväxling? Om svaret är ja, varför gör du det? När kodväxlar du? Beror det exempelvis på ämne, sinnesstämning, osv.
5. Om man utgår från den känslomässiga aspekten, är det då något av språken som har ett högre personligt värde, det vill säga som ligger dig varmare om hjärtat? Varför det i så fall, och hur märks det i ditt sätt att använda det?
6. Hur ser du på din egen tvåspråkighet? Vad betyder den för dig? Vad tycker du att den har fört med sig? Har du exempelvis känt att du har haft lättare att lära dig andra språk tack vare att du är tvåspråkig? Har du överhuvudtaget känt att din tvåspråkighet har varit en hjälp till att utveckla kunskaper i andra ämnen?
7. Om man tänker på identitetsaspekten, känner du dig tvåkulturell lika mycket som du är tvåspråkig? Känner du exempelvis att du ändrar personlighet, eller sätt att vara när du pratar det ena eller det andra språket?
8. Ibland hör man att vissa ser negativt på att barn växer upp med flera språk, just för att det skulle komplicera den språkliga tillvaron för barnet. Har du någon gång känt av negativa attityder till tvåspråkighet? Har du känt av språkliga fördomar? Om du har känt av detta, vilka konsekvenser har detta i så fall fått?
9. Har du själv upplevt några nackdelar med att vara tvåspråkig?
10. Anstränger du dig för att bibehålla din tvåspråkighet, och i så fall hur?
11. Använder du, eller tänker du i framtiden använda dig av en viss strategi med dina egna barn för att utveckla deras flerspråkighet?